

PRIMARE I32 GEÏNTEGREERDE VERSTERKER EN CD32 CD-SPELER

Indrukwekkende verbetering

Het is niet moeilijk om tussen het in Zweden geproduceerde merk Primare en het thuisland zelf, de nodige parallellen te ontdekken. Zweden, land van rust, ruimte, evenwicht en prachtige ongerept natuurschoon en Primare, merk van evenwicht, goed georganiseerde eigenschappen en in staat tot het gehoormatig presenteren van een werkelijk prachtig ongerept en uitgerijpt klanklandschap. De voorgangers van de hier geteste modellen, de I30 geïntegreerde versterker en CD31 cd-speler, hebben al vele jaren meegedraaid en zijn dermate overladen met prijzen dat de druk op de nieuwe modellen bijzonder groot is. Of het de Zweden daadwerkelijk is gelukt om het goede nog verder te verbeteren kunt u in de nu volgende Europese primeurtest lezen.

Voordat ik van start wil gaan met het bespreken van deze twee nieuwelingen, wil ik graag eerst een mooie, door mij gekoesterde anekdote over enkele componenten van de voorgaande Primare serie vertellen. Het zal inmiddels alweer een flink aantal jaren geleden zijn dat ik een luisterafpraak had bij Harry van Dalen van Rhapsody, met de uitnodiging om eens te gaan luisteren naar één van zijn meest favoriete sets van dat moment. En nee, dat was nu eens geen duur en groot systeem maar wel de toenmalige instapper uit het Avalon programma, de ranke vloerstaande Symbol met als elektronica een modaal geprijsde Primare I30 versterker en CD31 cd-speler. Kabels waren zoals gebruikelijk bij Rhapsody van MIT. De set stond ook niet opgesteld in de hoofdruimte maar in de kleinere aangrenzende, knusse roze ruimte die afmetingen bezit van een kleine huiskamer. Harry had speciaal voor mijn bezoek een tas met eigen software van thuis meegenomen en vertelde mij dat dit misschien wel de set was waarmee hij het dichtste en op de meest intieme wijze bij de muzikale boodschap kon komen en die hij daarvoor het meeste op zijn hart droeg. Ik kan mij nog heel goed herinneren dat hij startte met een niet meer nader te benoemen nummer van Jimi Hendrix en dat ik het volgende moment de haren in mijn nek en op mijn armen voelde oprichten. Het was niet zozeer het opmerkelijk goed uitgebalanceerde geluid als wel een bepaald moeilijk te omschrijven gemak, lichtvoetigheid en magie, waardoor de muzikale boodschap alle zintuigen in een oogwenk wist aan te spreken. En na Jimy Hendrix kwamen Miles Davis, Bob Dylan, Herbie Hancock en nog vele, vele anderen waarbij ik net als Harry continu mijn volledige aandacht bij de muziek wist te houden. Deze set had echt iets magisch en geen enkel moment verveelde of vervlakte de muziek of werd de spanningsboog verstoord. Het is vooral deze mooie herinnering die bij mij bovenkomt als ik door importeur More Music op zekere dag word gevraagd of ik mijn tanden in de opvolgers van deze I30 en CD31 zou willen zetten. Met de mooie gedachten aan dat systeem van

toen nog in mijn geheugen gegrift, hoefde ik daar niet lang over na te denken en zei dan ook volmondig ja!

I32 geïntegreerde versterker

Primare is één van de relatief weinige merken die heel goed heeft begrepen hoe belangrijk het is om anders te zijn en vooral ook anders te blijven. Het heeft een heel sterke eigen identiteit welke ook weer bij deze nieuwste modellen wordt vertaald naar een bijna onweerstaanbaar mooie combinatie van sierlijkheid, ingetogenheid, kwalitatief hoogwaardig materiaalgebruik en een geavanceerde maar vanzelfsprekende bediening. Ook de gloednieuwe I32 voldoet helemaal aan dit profiel en blijkt tijdens het doorlezen van de handleiding en aanverwante informatie, een toonbeeld van technologische knowhow te zijn. Het uiterlijk is ondanks de herkenbare Primare signatuur ten opzichte van zijn voor-

gangster duidelijk aangescherpt. Hierbij zijn vooral bij de display op de voorzijde, onder de 'motorkap' en aan de achterzijde de grootste zichtbare verschillen. De I32 (430 mm breed, 100 mm hoog en 385 mm diep) is met zijn 11 kilo een goed hanteerbaar apparaat welke met 2 x 120 Watt aan 8 Ohm en 2 x 230 Watt aan 4 Ohm een riant en vooral stabiel vermogen weet te leveren waarmee het leeuwendeel van de op de markt zijnde luidsprekers moeiteloos kan worden aangestuurd. Drie grote aluminium voeten aan de onderzijde welke zijn bekleed met een dun laagje antislip, moeten zorgen voor een stabiele plaatsing. Omdat er echter maar één voet aan de achterzijde is geplaatst, moet bij het aansluiten wel enige oplettendheid in acht worden genomen dat er niet teveel neerwaartse druk op de aan de achterzijde gesitueerde hoeken wordt uitgeoefend. Hierdoor kan worden voorkomen dat het appa-

raat onbedoeld kantelneigingen gaat vertonen. Bij bediening aan de voorzijde is er uiteraard niets aan de hand en zorgen de twee naast elkaar geplaatste voeten voor een rotsvaste positionering op meubel of audiorack. De solide en zeer stevig aandoende behuizing is erg mooi subtiel afgewerkt met veel oog voor detail en is mede daardoor een lust voor het oog. Alle panelen sluiten verder strak op elkaar aan, de dikke bovenkap bevat een ingeslagen Primare logo en echte 'eyecatcher' vind ik vooral het visueel bijna zwevend voorpaneel. Heel origineel en stijlvol! De apparaten zijn verder verkrijgbaar in de kleuren titanium en zwart. De uit massief aluminium vervaardigde voorzijde oogt opvallend rustig en chique en is voorzien van twee mooi gestileerde, spelingsvrije, massieve RVS draaiknoppen en een viertal drukknoppen met precies drukpunt. Toch is deze ogenschijnlijk visuele rust maar schijn want deze geïntegreerde versterker zit boordevol technologie en mogelijkheden en is bovengemiddeld compleet uitgevoerd. Door middel van het bijzonder scherp tekenende helderwitte en dimbare OLED display, kunnen legio mogelijkheden en functies worden ingesteld. Zo kan met de linker draaiknop het volume fijnmazig in maar liefst 79 stappen worden ingesteld. De drukknop daarnaast schakelt het apparaat in of uit, terwijl de overige drie drukknop-

pen voor de uitgebreide menustructuur dienen. De rechter draaiknop beheert tenslotte zowel de bronkeuze als wel de instellingen van de menustructuur. En er kan nog al wat worden ingesteld op deze I32, variërend van het instellen van de algemene balansregeling en het standaard volumeniveau bij het inschakelen tot het zelf benoemen van iedere ingang met de daarbij behorende instellingen voor balans en volume. Ook is er een vaste ingang beschikbaar waardoor het vermogen van de twee kanalen kan worden ingezet in een thuisbioscoop situatie. Wat deze versterker echter zo bijzonder maakt is de later dit jaar optioneel verkrijgbare bijzonder uitgebreide media module. Hierdoor wordt de I32 namelijk ook ineens geschikt om letterlijk alle dit moment op de markt verkrijgbare digitale media, in één en hetzelfde apparaat te verwerken! Uiteraard brengt dit de nodige extra kosten met zich mee, maar het mooie is dat u als gebruiker nu eens zelf de keuze heeft of u deze mogelijkheden wilt gaan gebruiken of niet! Deze media module is uitgerust om bestanden tot 24 bit/192 kHz te verwerken van onder meer streaming audio, internet, NAS of pc's en internet radio. Daarbij zijn er ook nog een groot aantal verschillende digitale ingangen be-

schikbaar om een hele serie aan overige audioproducten zoals cd-spelers, intelligente telefoons, mobiele audiospelers, satelliet ontvangers, etc, aan te kunnen sluiten. Behalve deze zinnige optie wijkt de I32 onderhuids nog veel meer af van alle eerdere en bestaande Primare modellen. Het is namelijk hun eerste geïntegreerde versterker welke gebruik maakt van een schakelende voeding en een eigen klasse D module welke UFPD is genaamd. UFPD staat in dit geval voor Ultra Fast Power Device en is een nieuwe zeer hoogwaardige toepassing van de klasse D techniek. Het gaat in het kader van dit artikel te ver om het technisch helemaal uit de doeken te doen, maar Primare is er schijnbaar in geslaagd om een aantal hardnekkige klasse D problemen uit de wereld te helpen. Zo is deze UFPD techniek ten opzichte van de bestaande klasse D versterkers door intelligent toegepaste constant variabele tegenkoppeling, ongevoelig geworden voor impedantie wisselingen, is er meer consistentie over de volledige audio bandbreedte en daardoor gehoormatig geen benadeling of bevoordeling van een bepaald frequentiegebied meer en is de vervorming bijzonder laag en wederom frequentie onafhankelijk. Buiten

dat heeft klasse D techniek natuurlijk altijd al veel praktische en ecologische voordelen gehad zoals het maximaal benutten van het opgewekte vermogen waarbij maar zeer weinig warmte vrij komt. De behuizing blijft dan ook volledig koel zodat dit keer ook een plaatsing zonder ventilatie, geen enkel probleem vormt. De achterzijde is zelfs zonder de optionele media module, nog steeds goed uitgerust want naast verschillende aansluitingen om ook andere Primare producten te kunnen koppelen qua bedieningscomfort, is de I32 uitgerust met twee gebalanceerde (XLR) ingangen, drie paar cinch (RCA) ingangen, een analoge opname uitgang en een voorversterkeruitgang. De luidsprekeruitgangen zijn van het goede, grote en degelijke soort en ze zijn geschikt voor zowel spades, banaanstekkers als blanke draad. De versterker wordt tenslotte gecombineerd met een eenvoudige doch goed in de hand liggende kunststof afstandsbediening waarmee buiten de versterker, ook alle functies van andersoortige Primare apparaten kunnen worden bediend.

CD32 cd-speler

Ik vind het buitengewoon verheugend dat Primare samen met de optionele ondersteuning op de I32 versterker voor onder andere digitale media zoals streaming, ook de trouwe cd muziekliefhebbers niet in de kou wil laten staan en dus gewoon weer met een ouderwets goede en degelijke cd-speler uitkomt! Ook al zijn er in sommige gevallen zeker bepaalde structurele gehoormatige verschillen waarneembaar, toch is het daadwerkelijk hoorbare onderscheid tussen een echt goed geregistreerde 16 bit opname op cd en het hoge resolutie 24 bit bestand, doorgaans veel geringer als velen u willen doen geloven en regelmatig zelfs volstrekt onhoorbaar! Ook blijft 'gestreamde' muziek doorgaans wat droger, vlakker en minder emotioneel betrokken klinken dan hetzelfde bestand op cd. Als we dan ook nog het feit erbij betrekken dat de meesten van ons nog steeds over een uitgebreide met zorg samengestelde cd collectie beschikken en het leuk vinden om op fy-

sieke wijze met de muzikale media om te gaan, is het zeker geen vreemd idee om ook vandaag de dag nog met een hoogwaardige in cd gespecialiseerde speler uit te komen. Terug nu naar de CD32. Geheel in lijn met de I32 versterker heeft ook deze cd-speler dat mooi rustige, uitgewogen en opgeruimde uiterlijk meegekregen. De afmetingen en het gewicht (10,5 kg) zijn nagenoeg identiek waardoor al meteen een mooi op elkaar afgestemd geheel ontstaat. Ook dit apparaat heeft het ronde venster met het fraai scherp tekende witte OLED display meegekregen en een drietal druktoetsen voor de bediening. Achter het RVS ladefrontje gaat een vlot reagerend en mooi soepel in- en uitschuivend kunststof Asatech/Sanyo lademechanisme schuil. Het feest wordt meteen gecombineerd door het feit dat het loopwerk zelf nu eindelijk weer eens van de snellere soort is en mooi adequaat reageert op zowel ingegeven commando's als het inlezen van de schijfjes. Prima! Om de visuele rust op de voorzijde te waar-

borgen heeft Primare gekozen om van de drie aanwezige druktoetsen, er twee te voorzien van dubbelfuncties. Over het algemeen ben ik hier geen voorstander van maar bij deze CD32 werkt het gelukkig allemaal doordacht. De linker toets is enkel voor de 'stand-by' functie, de rechts naast de lade geplaatste toets dient voor lade open/dicht en stop en pauze, terwijl bij de meest rechtse toets het afspelen zelf in werking treedt of het volgende nummer gekozen kan worden. Een mooi visueel aspect vormt daarbij het kortstondig zichtbaar maken van het bijbehorende icoontje op de display bij gebruik van één van deze toetsen. Dus bij stop zien we een vierkantje, bij pauze de twee bekende staande streepjes, bij lade open een omhoog wijzende driehoek met streepje eronder en bij afspelen zijn we een liggende naar rechts wijzende driehoek. Aan de achterzijde zien we het gebruikelijke scala aansluitingen voor een moderne cd-speler. Dus gebalanceerde (XLR) en ongebalanceerde (RCA) analoge uitgangen, digitale

uitgangen voor coaxiaal, optisch, AES/EBU en een USB ingang. Aanvullend zijn er net als op de I32 versterker nog de nodige aansluitingen om de onderlinge Primare apparaten door te verbinden, een RS-232 computeraansluiting en verschillende infrarood afstandbedieningsmogelijkheden aanwezig. Onderhuids is de CD32 zoveel mogelijk opgebouwd met discrete hoge kwaliteitsonderdelen, korte signaalwegen en is gekozen voor een Burr-Brown PCM1704 DAC die werkt met 24 bit / 96 kHz resolutie. Deze DAC heeft wereldwijd een heel goede reputatie als het op kwaliteit aankomt en wordt in vele high-end modellen met succes toegepast. Tenslotte is de CD32 van exact dezelfde uit kunststof vervaardigde afstandsbediening voorzien als de I32 waardoor u bij gelijke aanschaf meteen over een reserve exemplaar beschikt.

Luisteren

Zelfs voorafgaande aan de komst van deze twee Primare componenten ben ik bijzonder nieuwsgierig naar de gehoorvatige prestaties. Niet alleen door het feit dat het alweer jaren geleden is dat er een compleet nieuwe serie Primare producten op de markt is gebracht, maar vooral door de technologische wijzigingen zoals versterking middels het klasse D principe. Vele mensen halen

hier nog steeds hun neus voor op en bekritisieren het vaak schrille en schrale geluid met weinig echte body en wat vale klankkleuren. Maar de tijd staat natuurlijk niet stil en fabrikanten zijn constant bezig de bestaande technieken te perfectioneren en te verbeteren. Mede gezien de relatief korte periode dat beide apparaten aanwezig konden zijn heb ik voor de beoordeling vooral van mijn aparte referentie luisterruimte gebruik gemaakt en slechts kort van een opstelling in onze huiskamer. Door de grote interesse van de aanwezige More Music medewerker die ze ook niet eerder had gehoord of gezien, besluiten we spontaan om de apparaten meteen maar uit te gaan pakken, ze aan te sluiten en koud (uit de auto) te gaan beluisteren. Aansluitend voegen we de daad bij het woord en openen de buitengewoon verzorgde verpakking waarna er twee zeer goed verpakte en afgewerkte apparaten te voorschijn komen. Na het plaatsen en aansluiten brengen we ze beiden onder stroom en wordt eerst de op de I32 aanwezige menustructuur maar eens doorgenomen. Dit blijkt tamelijk vlot te doorgronden te zijn waarna het tijd is geworden voor muziek. Als eerste verdwijnt het album 'First Touch' van gitarist Dominic Miller (QRM 104-2) in de CD32 cd-speler. Dit alweer uit 2003 stammende album is een absolute pa-

rel van verstilde schoonheid. Dominic is heerlijk op dreef en samen met de erg goede opnamekwaliteit, waarbij mooie volle klankkleuren en een grote (kunstmatige) ambiance, hand in hand gaan met het lome jazzy en soms zelfs funky karakter van de muziek zelf. En eigenlijk tot ons beider verbazing blijkt het vanaf het allereerste moment raak te zijn en zit de Primare set de muziek zelfs in volstrekt koude toestand, in het geheel niet in de weg. Vervolgens is het louter genieten van iedere rake muzikale wending en de bijna virtueel zichtbare gitaar. Het tweede aspect dat verbaast, is de uiterst verfijnde en vooral aanstekelijke speelwijze waarbij de componenten al meteen staan te presteren alsof ze al maanden onder stroom staan! Opmerkelijk en misschien wel een eigenschap van de huidige klasse D techniek? Nog een aantal van die opvallende eigenschappen zijn een voortreffelijke homogeniteit van hoog tot laag, de bijna achteloze verwerking van dynamische contrasten en een voor deze prijsklasse bijzonder hoge graad aan verfijning met de nodige rust en een bovengemiddeld goede ruimtebeleving. Erg goed dus. Na vertrek van de More Music medewerker is er in de dagen daarna een veelvoud aan muziek gedraaid waarbij mijn respect en eerbied voor deze toch modaal geprijsde componenten

Gebruikte componenten

Luidsprekers	Master Contemporary C, Wilson Benesch Arc
Cd-Spelers	North Star Design T192 + North Star Design Extremo DAC, T.A.C. C-60, Naim CD 5i
Geïntegreerde versterkers	Unison Research Performance, T.A.C. V-60, Naim Nait 5i
Audiorack	Finite Elemente Pagode Master Reference HD12
Interlinks	Siltech Royal Signature Empress, Echole Obsession
Digitale kabel	North Star Design White Gold I2S,
Luidsprekerkabel	Nirvana SX, JK-Acoustics Type III
Netkabels	Nirvana PC, Kemp Reference, Essential Audio Tools Current Conductor

met ieder cd toeneemt. Dit is gewoon echt heel mooi spul. Volgende cd die ik graag wil uitlichten is 'Britten's Orchestra' van de Kansas City Symphony onder leiding van Michael Stern (Reference Recordings RR-120). Deze cd heb ik van Spectral eigenaar (Reference Recordings en Spectral elektronica maken deel uit van dezelfde onderneming) Richard Fryer persoonlijk overhandigd gekregen met de opmerking dat het iets heel bijzonders was en hij heeft zondermeer gelijk. Het is bijzonder boeiende en prachtig uitgevoerde muziek welke is geregistreerd zoals bijna alleen Reference Recordings daar toe in staat is. Maar hoe mooi deze opname aan de ene kant ook is, het is anderzijds ook een draak van een opname die ontzettend veel-eisend is en een ware uitdaging vormt voor iedere weergaveketen, ongeacht prijs. De dynamische contrasten zijn erg groot, van extreem zacht tot oorverdovend luid waarbij ook nog eens een groot deel van het hoorbare frequentiespectrum langskomt met in de climaxen een heftig roerende grote trom. Wat op een topset ook heel mooi hoorbaar kan zijn, is de drie dimensionale ruimteafbeelding van de koepelvorm van het 'Community of Christ Auditorium' in Independence, Missouri en de natuurlijke klankkleuren met de virtuele afbeelding hoe de muzikanten afzonderlijk en gezamenlijk in de ruimte zijn geplaatst. De Primare set weert zich ook hierbij met verve en zet zeker geen te dik of juist mager aftreksel neer van deze hartritmeversnellende muziek. Naast de hoge mate aan al eerder geconstateerde verfijning, bewijzen deze componenten ook over een verbazingwekkend hoog oplossend vermogen te beschikken waardoor ook de erg zachte passages uitstekend tot zijn recht blijven komen waardoor deze muziek met al zijn dynamiekbuigingen, zeer goed blijft te volgen. Het laag is daarbij strak, krachtig waar nodig en vooral goed gedefinieerd zodat een zeer overzichtelijk weergave ontstaat. Strijkers, percussie, hout- en koperblazers blijven zowel heel zacht als heel luid, steeds de hun toegewezen plaatsen behouden en van hardheid, schraalheid of korreligheid is tijdens de hele testperiode ab-

soluut geen enkel moment sprake. Zelfs het ruimtegevoel in 3D, wat deze opname zo kan kenmerken, is goed herkenbaar aanwezig, zij het met wat minder grootsheid en stabiliteit ten opzichte van hoger geprijsde topproducten. En waar liggen nu de zwakke punten? Nu, daar kan ik kort over zijn, die zijn er eigenlijk gewoon niet! Wel heeft ook deze I32 en CD32 combinatie een eigen klankmatige signatuur. Allereerst is daar de typische Primare handtekening, die inhoud dat het geluid een lichte vleug van vriendelijkheid en warmte in zich meedraagt. Vervolgens is het geluid zeker wel dynamisch en heeft het als het in de opname aanwezig is, de nodige expressie, kracht, pit en puntigheid. En het klasse D geluid - hoe zit het daar mee? Laat ik één ding vooropstellen, het door velen gevreesde typische klasse D geluid is aan deze Primare set gelukkig geheel voorbij gegaan en de ontwerpers hebben daarmee uitstekend werk verricht. Het is eigenlijk opmerkelijk vloeiend waarbij van tophoog tot het diepste laag er één tonaal sluitend geheel is ontstaan zonder vervelende artefacten en met als bonus de verslavende lichtvoetige verfijning en ragfijne subtiliteiten en low level informatie.

Conclusie

Primare heeft het publiek en de dealers lang, misschien wel te lang laten wachten op een volledig nieuw ontworpen serie. Maar nu deze apparaten uiteindelijk voor mij staan te spelen vind ik de kwaliteit dermate goed en overtuigend, dat het alle wachten waard is geweest. Het uiterlijk is (gelukkig!) nog steeds

heel herkenbaar Primare en dus luxe, voornaam en chique. De mogelijkheden en toepasbaarheid zijn enorm uitgebreid en helemaal 2010 terwijl de klankkwaliteit ondanks het gebruik van aangepaste klasse D techniek, toch weer een echte Primare is geworden. Die licht warme ontspannen romigheid die altijd zo aangenaam in de oren klonk is er nog steeds, zij het in iets gereduceerde mate terwijl de soms wat te nadrukkelijke afgerondheid bij transiënten en de lichte bedeesdheid hebben plaatsgemaakt voor een veel meer volwassen en realistische weergave die bestaat uit een veel betere low level informatie, lossere, meer verfijnd klinkende weergave met behoud van samenhang en een krachtigere dynamiekweergave met de nodige pit. Uiteindelijk zijn het apparaten geworden die vrijwel iedereen direct aanstekelijk muziek zal vinden maken en bij het bedienen en aanvoelen van alle degelijkheid en de eerlijke vraagprijs, een brede glimlach om de mondhoeken zal voelen spelen.

Tekst: Werner Ero

Fotografie: Primare

PRIJZEN

PRIMARE I32 GEÏNTEGREERDE
VERSTERKER (ZONDER MEDIA MODULE) € 2.400,-
PRIMARE CD32 CD-SPELER € 2.400,-
MEDIA MODULE PRIJS NOG NIET BEKEND

MORE MUSIC

TEL: 0346-211919
E-MAIL: INFO@MOREMUSIC.NL
WWW.MOREMUSIC.NL